

Mădălina Mărginean

**EPISCOPUL MILITAR PARTENIE CIOPRON ȘI
REFORMA INSTITUȚIEI CLERULUI MILITAR***
**Military Bishop Partenie Ciopron and the Reform of the
Institution of Military Clergy**

Mădălina MĂRGINEAN

Abstract: *The relation between Romanian Church and the Romanian Army is one of the oldest links between those two fundamental institutions of Romania. In this case, it can be admitted that the Institution of Military Clergy was established only during the late period of the nineteen century. For instance, in 1870, was established the Statute for Military Clergy, by Royal Decree nr.603. Also, in 1924, in Alba Iulia, the Military Bishopric has been established. During the interwar period the institution was found in a truly process of reorganization and it needed new perspectives and approaches towards these new hard times, in order to continue its entire existence. Partenie Ciopron represented the best solution in this situation and his main aim during his military clerical activity was to reform the institution. It is important to mention that, due to his military skills gathered because of his participation to the 1st World War, and his clerical knowledge, he succeeded in being the best Military Bishop and reforming the institution. The most important measures that he had taken as Military Bishop were about: consolidating the relations between the Army and Ecclesiastic members; the approval of different statutes, orders and laws for the organization and development of the Military Clergy Institution; the augmentation of the number of active military priests; to realize sketches of military cemeteries and lists with the dead soldiers on the battlefield; to publish a Journal, which was made to be the main periodical of Military Bishopric. For this research paper it has been used an interdisciplinary approach (historical perspectives, theology concepts, anthropology, arts and literature) and it is based on the analysis of documents-the journals and the materials found in the State's Archives are the most important sources of documentation for our paper.*

Keywords: Partenie Ciopron, reform of the Institution of Military Clergy, relations between Army and Military Priests, 2nd World War.

Evoluția societății românești se datorează unei puternice interacțiuni între instituția Bisericii și cea a Armatei (sau între „cruce” și „spadă”, așa cum se regăsește în diverse studii și lucrări documentare).¹ Situația conflictuală din imediata apropiere a

* Această lucrare/articol a beneficiat de suport financiar prin proiectul „Doctorat European de Calitate-EURODOC”, Contract nr. POSDRU/187/1.5/S/155450, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

¹ Regăsim această expresie în studii precum: Ilie Manole, *Sinteză privind participarea clerului militar al României la cea de a doua conflagrație mondială*, disponibil la http://www.once.ro/sesiuni/sesiune_2007/4%20Clerul.pdf (accesat la

"Military Bishop Partenie Ciopron and the Reform of the Institution of Military Clergy", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 187-192

spațiului românesc a generat o conlucrare frecventă la nivelul celor două instituții, astfel încât, din punctul nostru de vedere, putem afirma că cele două entități s-au dezvoltat și au evoluat împreună-crearea unor structuri și identificarea unor elemente comune putând fi considerate o dovadă incontestabilă a afirmației noastre.

Cu toate că respectul pentru instituția Bisericii este des întâlnit în istoria noastră modernă, demersurile pentru stabilirea și reglementarea relațiilor dintre cele două instituții încep să prindă contur abia în secolul al XIX-lea, mai exact în anul 1850, moment în care „Mitropolitul Nefron și domnitorul Barbu Știrbei au numit trei preoți pentru regimentele militare din garnizoanele București, Brăila și Craiova”.² De asemenea, tot în această perioadă au fost publicate *Îndatoririle preoților de oștire*, document prin care erau stipulate aspecte privind misiunile preoților militari, precum și codul vestimentar pe care clerul militar trebuiau să-l respecte.

Ținând cont de contextul internațional neprielnic, accentuarea nevoii de permanentizare a serviciului de asistență religioasă în sânul Armatei Române a atins punctul culminant în anul 1870, an în care a fost promulgat, prin Decretul Regal nr. 603 din 06 aprilie 1870, *Regulamentul pentru clerul militar permanent*.³

Un alt moment cheie în ceea ce privește instituționalizarea clerului militar îl reprezintă anul 1924, moment în care a fost promulgată *Legea privitoare la organizarea clerului militar*, prin care s-a înființat, la Alba Iulia, Episcopia Armatei, o punte de legătură între reprezentanții Armatei și cei ai Bisericii. În acest context este important să amintim poziția generalului de brigadă Ioan Rășcanu, cel care a susținut ideea conform căreia „armata nu se poate dispune de serviciul sufletesc neprețuit al preoțimii”.⁴

Primul episcop militar, în persoana lui Justinian Teculescu, a fost cel care a trebuit să pună în aplicare prevederile *Legii privind*

04.11.2015), pp. 1-4; Ilie Manole, „Antibolșevism și ecumenism în publicațiile clerului militar. Cazul românesc (1940-1944)”, în *Armata Română și mass-media. Sesiune de comunicări științifice*, Pitești, 2013, pp.76-87; Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, București, 1920.

² Vezi Gheorghe Vasilescu, „Asistența religioasă în Oastea Țării Românești în 1850-1870”, în *Armata și Biserica*, număr 4, 1996, pp.129-133.

³ Conform prevederilor acestui Act normativ, fiecare regiment/batalion trebuia să aibă un preot, care era integrat Marelui Stat Major și trebuia să se ocupe de oficierea slujbelor religioase, acordarea de servicii religioase celor aflați în suferință etc.

⁴ Petru Pinca, *Istoricul Episcopiei Armatei (cu sediul la Alba Iulia) între anii 1921-1948*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2013, p. 67; Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Preoți în tranșee 1941-1945*, București, Editura Europa Nova, 1998, pp. III-V.

Mădălina Mărginean

organizarea clerului militar. În ciuda faptului că acesta a beneficiat de o pastorație limitată ca și timp, putem susține că a contribuit totuși, într-o oarecare măsură, la clădirea și dezvoltarea instituției Episcopiei Militare, cea mai mare realizare a sa fiind elaborarea *Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii privitoare la organizarea clerului militar.*⁵

În perioada premergătoare izbucnirii celei de a doua conflagrații mondiale, instituția clerului militar se găsea într-o situație dificilă, aflată în pragul desființării și cu o acută nevoie de reorganizare. Din punct de vedere al pastorației episcopului militar Ioan Stroia, sursele documentare atestă faptul că cei doisprezece ani petrecuți în fruntea instituției nu au fost prielnici deloc pentru aceasta, acesta manifestând mai degrabă preocupări pentru sfera culturală și pentru activități intelectuale.

Partenie Ciopron și revitalizarea instituției clerului militar:

În ceea ce privește evoluția instituției episcopiei militare, este important de precizat că în anul 1937, în ciuda contextului internațional nefavorabil (presiunile exercitate de izbucnirea unui nou război la scara mondială cunoscând o ascensiune fulminantă), a fost de bun augur pentru noul episcop dr. Partenie Ciopron.⁶

Realizările profesionale și capacitățile intelectuale deosebite ale acestuia au determinat Sfântul Sinod să-l desemneze ca și episcop al armatei.

Cu siguranță, participarea episcopului Partenie Ciopron la Primul Război Mondial i-a influențat activitatea de conducere a instituției și l-a pregătit pentru misiunea de reorganizare a instituției clerului militar. Din punct de vedere organizatoric observăm că în primii trei-patru ani de la preluarea funcției, episcopul Partenie s-a ocupat de soluționarea unor probleme care priveau: restabilirea unor relații de colaborare și sprijinire între cele două instituții, a armatei și cea a bisericii; organizarea unor examene cât mai riguroase pentru cei care doreau să îmbrace haina preoției în vremea războiului; pregătirea profesională a clerului militar prezent în teatrele de operații; înființarea unei reviste, precum „Arma

⁵ Petru Pinca, *Istoricul Episcopiei Armatei*, pp. 69-72.

⁶ Conform datelor menționate de Petru Pinca în lucrarea sa, cel mai cunoscut și respectat Episcop al Armatei s-a născut în 30 septembrie 1896, în satul Pălăniș, județul Dorohoi, într-o familie de șase copii. Din punct de vedere școlar, acesta urmează clasele primare în localitatea de baștină, după care pleacă la Iași și la Cernăuți pentru a-și finaliza studiile.

"Military Bishop Partenie Ciopron and the Reform of the Institution of Military Clergy", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 187-192

cuvântului”⁷, pentru a întări legăturile dintre reprezentanții armatei și slujitorii bisericii.

În primul număr al revistei „Arma Cuvântului” (intitulat „Începem”)⁸ P.S. Partenie Ciopron a identificat o serie de probleme care au afectat apariția revistei. Conform acestuia, s-a sesizat o lipsă a cărților religioase, necesare desfășurării activităților religioase în diverse condiții; realizarea de obiecte bisericești (cruciulițe, icoane, calendare) vitale funcționării bisericilor militare; nevoia de reorganizare a sediului episcopal de la Alba-Iulia.

Reforma instituției clerului militar, din punctul de vedere al episcopului Partenie Ciopron, s-a aflat în strânsă relație și cu numărul preoților militari. Conform datelor statistice identificate din diverse surse de documentare, a reieșit că numărul preoților militari a sporit de la 30, în anul 1937, la 108-până în 1941. De exemplu, numărul 3, an I (1940), al revistei „Arma Cuvântului” a scos la iveală două articole extrem de interesante ca și conținut (și de ce nu, ca și dovadă pentru ideile expuse în prezentul material), ambele semnate de către colectivul redacției Episcopiei Armatei. Primul dintre ele făcea referire la avansările în grad a unor preoți militari, 15 au fost avansați la gradul de maior, iar câte unul pentru gradul de locotenent colonel și colonel. Cel de al doilea articol făcea trimitere la organizarea unui nou concurs pentru ocuparea funcției de preot militar. Conform datelor din pagina documentului a reieșit că, la concurs au fost scoase 21 de posturi vacante, pentru preoți de diferite rituri. În urma studierii acestui articol, putem conchide că articolele publicate în revista Episcopiei Militare au reprezentat și continuă să reprezinte o veritabilă sursă de informare a tuturor celor interesați de activitatea instituției clerului militar, precum și a situației de pe front și dintre membrii corpului ofițeresc și cel clerical.

La data de 15 aprilie 1940, noul episcop militar a organizat o conferință a preoților militari. Din articolul publicat în „Arma cuvântului” a reieșit că acest prim eveniment organizat sub egida lui Partenie Ciopron a avut ca și scop principal consolidarea instituției clerului militar activ, precum și intensificarea colaborării dintre instituția patronată de acesta și preoții militari activi. De exemplu, autorul articolului menționează că prin intermediul acestei reuniuni s-a avut în vedere identificarea situației curente a

⁷ Revista „Arma Cuvântului” a fost principalul organ al Episcopiei Militare și s-a bucurat de o constantă apariție, timp de 4 ani (1940-1944), însumând 48 de numere.

⁸ Partenie Ciopron, „Începem”, în *Arma cuvântului*, număr 1, 1940, pp. 1-2.

Mădălina Mărginean

fiecărui preot militar activ. Considerăm important a fi amintit și despre redarea unor informații prețioase cu privire la activitatea desfășurată de clerul militar activ atât pe câmpul de luptă, cât și în țară, situația spitalelor militare, crearea unor legături cât mai strânse între preotul militar și bolnavul aflat pe patul de suferință.⁹

Cunoscând situația conflictuală întâlnită pe câmpul de luptă, P.S. Partenie a demonstrat că poate fi un exemplu, atât pentru corpul ofițeresc, cât și pentru reprezentanții instituției coordonate de acesta, astfel încât în 1941 s-a numărat printre participanții la Campania din Est, pentru eliberarea populațiilor civil-ortodoxe de sub jugul ateismului impus de bolșevici. De asemenea, s-a ocupat și de situația preoților militari de alte confesiuni, sprijinindu-i pe aceștia să se integreze în rândul clerului militar.

Înființarea unui serviciu de evidență contabilă în cadrul Episcopiei Militare de la Alba-Iulia a fost o altă măsură de bun augur, întreprinsă de P. S. Partenie Ciopron, astfel încât a reușit o chivernisire mult mai eficientă a resurselor materiale (bănești, alte obiecte aferente desfășurării activității preoțești).

Cunoscând importanța întocmirii de documente, schițe și planuri, cel mai de seamă episcop al armatei, a solicitat preoților militari activi (aflați pe front) să realizeze planuri și schițe ale cimitirelor militare, să întocmească liste cu cei căzuți la datorie, pentru a putea ușura procesul de identificare.

Caracterul puternic, valorile și virtuțile (precum tenacitatea, puterea de sacrificiu, spiritul tânăr, pregătirea profesională și patriotismul) l-au calificat pe P. S. Partenie Ciopron, drept cel mai de seamă reprezentant al Episcopiei Armatei.¹⁰ În concluzie nu putem spune altceva decât că, încă din cele mai vechi timpuri, teritoriile Țărilor Române s-au aflat în vecinătatea unor spații conflictuale, lucru care le-a marcat întreaga istorie. Aceste situații nu au făcut altceva decât să sprijine crearea și dezvoltarea unor legături între două instituții fundamentale ale statului roman: biserica și armata. Sfârșitul secolului al XIX-lea a adus în prim-plan situația instituției clerului militar, instituție care era alături de

⁹ Despre prima conferință a preoților militari, din promoția 1939, vezi: Gheorghe Secaș, „Cronica internă”, în *Arma Cuvântului*, număr 1, 1940, pp. 30-31.

¹⁰ Pentru mai multe informații cu privire la persoana episcopului militar Partenie Ciopron, vezi: Petru Pinca, *Istoricul Episcopiei Armatei*, pp. 218-252; Petre Otu, „Din activitatea Episcopului General de Brigadă dr. Partenie Ciopron, în anii 1940-1948”, în *Armata și Biserica*, București, număr 4, 1996, pp. 232-239; Ilie, Manole, „Clerul militar între pastorație, înregimentare și desființare”, în *Revista de Istorie Militară*, număr 4, 1997, pp. 17-19.

"Military Bishop Partenie Ciopron and the Reform of the Institution of Military Clergy", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 187-192

armată, însă, care nu beneficia de existența unui cadru legislativ coerent și adaptat contextelor respective. Încercările timide de asigurare a cadrului legal de funcționare a clerului militar, în sânul armatei române, nu a fost în zadar, astfel încât, după anul 1870, au fost adoptate o serie de *Regulamente*, *Instrucțiuni* și *Legi cu privire la organizarea clerului militar*, atât pe timp de pace, cât și în vremuri de război. Pentru istoria instituției clerului militar, un eveniment extrem de important pentru evoluția acesteia, a fost alegerea lui Partenie Ciopron ca și episcop al armatei, în anul 1937, la Alba-Iulia. Cu toate că prestația acestuia a avut un rol benefic asupra întăririi relațiilor dintre cele două entități, perioada de după 23 august 1944, a generat desființarea instituției clerului militar și șubrezirea interacțiunilor interinstituționale, interacțiuni care s-au reluat abia după anul 1990. În rândurile de mai jos, pentru a ne întări afirmațiile prezentate în cadrul acestui articol, redăm un pasaj dintr-o „Cronică internă”, publicată în numărul I (1940), al revistei „Arma Cuvântului”, cu privire la persoana episcopului armatei și la influența acestuia în ceea ce privește cărmuirea instituției: „P. S. Sa a declarat că este mulțumit de rezultatele la care s-a ajuns până acum și că are nădejdea de-a vedea cimentându-se tot mai mult instituția clerului militar, mai ales că în vremea din urmă, numărul preoților confesori a crescut simțitor și numără elemente de valoare”.¹¹ În final, nu putem să nu ne întrebăm care ar fi fost impactul asupra relațiilor dintre cele două entități (armată și biserică) dacă ar fi avut, încă de la începuturi, un om în frunte, precum Partenie Ciopron. Din punctul nostru de vedere, fiecare dintre cei patru episcopi ai armatei a avut un rol mai mare/mai mic în destinul instituției clerului militar, materialele documentare existente în Arhivele Statului și a altor instituții putând fi dovada vie și solidă a celor exprimate mai sus.

¹¹ Gheorghe Secaș, „Cronica internă”, în *Arma Cuvântului*, număr 1, 1940, p. 31.